

ЯК КЕРЕНСЬКИЙ ЧИТАВ ЛЕКЦІЮ В НЬО ЙОРКУ.

До Америки прибув бувший голова тимчасового уряду після лютневої революції в Росії, Керенський. Його приїзд наробив багато шуму в американській буржуазній пресі, ласій на сенсації. А тут ще й як на щастя, додаткова сенсація сталася на першій лекції Керенського в Нью Йорку, але про це нижче.

Керенський прибув в Америку, щоб поінформувати американців про положення в Радянському Союзі, хоч він сам в ньому не був, і взагалі, щоб розкрити, яка різниця між демократизмом, а більшовизмом.

Опис його першої лекції в Нью Йорку читаємо в "Новому Мірі", в статті А. Храмова. Присутніх, як пише Храмов, було багато, а найбільше читачів жидівської соціал-демократичної газети "Форвертс". На самій сцені виступило коло 300 осіб, "поважних гостей". З привітом мав виступити сам голова Американської Федерації Праці, Грін, але справи, "несподівані промедлення", заставили його виїхати до Вашингтону.

Але хай говорять сам очевидці, Храмов.

"Нарешті в супроводі шпіннів і поліції вийшов на сцену Керенський. Овації не було. Поплескали в долоні читачі "Форвертса", а цікавість "побачити самого Керенського" відбирала енергію плескати.

Несподівано театральне видивсья прибрало дуже цікаву форму. Якесь монархістська, в червоному капелюсі, з букетом квітів у лівій руці, підійшла близько до Керенського й вдарила його два рази по обличчю. На сцені розгубленість і замішання. "Сам Керенський", мертвецький блідий, спустивши голову, безпомічно опустився в крісло.

Один з "доісторичних експонатів" сказав ханає монархістську за горло. Редактор "Форвертса" (Каган) в припадку божевільства танцює щось на взірць "камаринської" викрикуючи лайливі слова.

Так зроблено початок. Відчувано, що в повітрі пахне ще чимсь подібним. Представлення буде першокласне. Але цілу справу паскудять голова Інгерман. Вирішувати, очевидно, що при таких обставинах виступати перед масою може трапитися тільки раз в його життя, він, покладеною англійською мовою, починає плести безкоштовно нісенітницю гнилого "демократизму". Так тягнеться 10, 15, 20 хвилин. Адютанти Керенського хвилюються. Со-

ваємося на кріслах і ми. Починаються вигукі з місць:

— Сідай.
— Сідай!
— Досить!
— Дай говорити Керенському!

— Сідай, Жиде!
Нарешті голова змовчує й дає слово "героеві дня". Керенський починає промовою вшанувати вставанням пам'яті всіх, без різниці за які ідеї згинували вони на фронтах громадянської війни. Встаємо. Монархісти — за монархістів, ми — за більшовиків, завдяки яким Керенський тепер в Америці.

Після першого промовлення починається організована монархістами обструкція. Детективи й поліціянти, розставлені в дверях і проходах, безцеремонно викидають крикунів. Десять, п'ятнадцять, двадцять, двадцять п'ять. Десять чуті істеричні вигукі жінки, яку викидають. Внизу гуде бас:

— За німецькі гроші зробили революцію.

Весело. А Керенського цікаво не чути. Коло нас починається бійка. Поліціянти спіймали монархіста й тягнуть його до виходу. "Форвертсисти" підточують кулаками. Якийсь дентист рішає, що трапиться добра нагода розправитися з монархістами, кмітливо бе монархіста в живіт. Одні сміються, другі обурюються.

Нарешті публіка заспокоюється. По трохи стає чути голос Керенського. Бідняк, після полчища і обструкції монархістів, почуває себе як обварений рак. Промова його беззмислова. Думка не виражається з думкою. Витирає хустинкою спітнілий лоб. Салю своїм загальним станом пригадає стан фронту за часів урядування Керенського. Таке-ж замішання, така-ж анархія, така-ж поведінка ініціаторів "торжества".

Дивлюся на Керенського, вслухаюся в його промову й мимоволі стає перед очима порівняння. Кілька літ тому назад виступав у Нью Йорку Мілюков, виступав Абрамович, виступало багато інших. Слухаючи їх, відчувалося, що маєш до діла з ворогами, з якими можна сперечатися, яких можна ненавидіти й нищити. А ось тут, перед твоїми очима, стоїть нікчемна, розбита постать. І жаль її і одночасно смішно було чути загрози на адресу С.Р.С.Р. Зовсім не страшно, коли Керенський, стаючи в театральну позу, вигукував:

— Ніні, в десяту річницю лютневої революції, я пропоную більшовикам добровільно

віддати нам владу, поки не пізно.

Не тільки більшовики, але й однодумці Керенського не брали цих слів серйозно. Просто, так було треба. Треба було показати, що є ще порох в пороховницях...

Свою лекцію Керенський закінчив несподівано. Спинившись ненавч, щоб відітхнути, він круто повернувся в "родні" детективів і поліціянтів і вийшов. Ніхто в залі не сподівався такого кінця, навіть сам голова... Коли публіка встала з місць і почала виходити, багато не знали, чи це кінець лекції чи тільки першої частини.

— І це Керенський! — з гірким розчаруванням сказала розмальована дівчина, що стояла недалеко. Цей охлок найкраще висловлював настрої мішанства з "Форвертс", що симпатизує його ідеології.

— Який я щасливий — сказав я сам до себе, коли вийшов з приміщення на свіже повітря, — що цілих 10 літ після Жовтневої революції я був більшовиком.

Так почався й закінчився перший виступ Керенського в Нью Йорку, того Керенського, якого світова демократична буржуазія оголошала була колись другим Наполеоном. А він не варта й третього.

ЛЕКЦІЯ КЕРЕНСЬКОГО НА ШПАЛЬТАХ ГАЗЕТ.

Вінніпегська "Фрі Прес" зібрала опис різних ньюйоркських газет того, як монархістська біла Керенського на його першій лекції в Нью Йорку. Ось як це описує кожна ньюйоркська газета по своєму:

"Ворлд": Сильно вдарила його по обличчю своїми рукавичками.

"Амерікан": Випустила свої квіти й вдарила його по обличчю своїми рукавичками.

"Ньюс": Вдарила його по лівій щічці буютом.

"Таймс": Сильно вдарила його по обличчю своїми рукавичками три рази.

"Геральд-Трібюн": Біла його по обличчю й по голові... з пів тузіна ударів.

"Івнинг Ворлд": Вдарила його по обличчю кілька разів.

"Мірор": Вдарила його оди раз.

"Пост": Сильно й акуратно його вдарила.

"Новий Мір": Вдарила його два рази по обличчю.

Що сталося з Керенським після того, як монархістка його вдарила:

"Амерікан": Керенський поїдався назд.

"Івнинг Ворлд": Він стояв нерухомо.

"Ньюс": Він поступився назад, заховуючи холоднокровну позу.

матеріал. Це сподіємось колись зробити в окремій праці, а поки ми хочемо тільки накреслити схему проблеми й її зупинитися, головню, на деяких окремих моментах мало, або зовсім не висвітлених.

Недовіра французької політики.

Французька політика з великою недовірою зустріла перші змагання Центральної Ради в її конфлікті з Російським Тимчасовим Урядом. Коли оголошено було Перший Універсал, орган французького міністерства закордонних справ "Тан" писав 19. липня 1917 року: "Ми не можемо в цю хвилину дискутувати законність українських тез. Єдине, що нас цікавить, — це те, як ворог (Німеччина) вживатиме ці тези. Європа — в огні, Німеччина — на нашій території, отже тепер час незручній для філософських контроверз. Через те зрозуміло, чому в нас є певне недовіра, як не до самої Центральної Ради, то до крайнощів, на які її можуть штовхнути, та до користі, яку матиме від цього Німеччина".

Проте як раз цей Перший Універсал звернув особливу увагу французької політики на український націоналістичний рух. І ось до складу новопризначеного до Росії посольства

ВЕЛИКИЙ СІЯЧ.

(Василеві Стефанюкові.)

З галицького краю, хлопський плач із стогоном
Пливе гнівним ехом за Збруч за Дністер.
Гірка людська доля там поза кордоном
Звіщає той стогін братів і сестер.

Сівай сівай злиди поміж мужиками —
Рясно і стократно зійшов той посів,
Людські ниви вкриті чорними хрестами,
А по селах кривда, люті і мсть панів.

Подобив ти бідну, скривджену голоду,
Ій посвяти свої сили, свій піт,
Розкрив перед світом ти нову голгофу
Хлопські рани й болі, панський гнів і гніт.

Розпізнав ти добре серце селянина,
Зрозумів причину гірких його сліз,
Бо і сам ти бідна мужицька дитина,
Все горе мужицьке сам ти переніс.

Ти відчув всі болі, всі хлопські страждання,
Відгукнувся на стогін, на мужицький плач,
І посіяв щедро щирі почування
Ти слова посіяв, мов зерно сіяч.

Де лихо безмежне — недолі проклята,
Почули ми в тих незвичайних словах,
І любов велика до меншого брата
Вогнем запала в байдухних серцях.

Дарма, що руйнують пани хлопські села,
Що тюрми будують для хлопських мас...
Прийде ще та хвиля важна і весела
Повстане весь нарід — вже близько той час.

Повстане з неволі покутська країна,
Прокинеється Русів, Сянтин, Тулова,
І прославить на віки тебе Україна,
За думи пророчі, за щирі слова.

М. Марфісевич.

"Ворлд": Він стояв спокійно, махаючи рукою назад на своїх приятелів.

"Геральд-Трібюн": Він стояв спокійно, закинувши руки назад себе.

"Джорнал": Він поступився.

"Пост": Він не поворухнувся.

"Мірор": Він поступився від удару. Його прихильники ссепилися з роялістами. Сви-стий кулаки, червоні носі, рвалися сорочки й комірки.

"Новий Мір": Сам Керенський, мертвецький блідий, спустивши голову, безпомічно опустився в крісло.

НЕДАЮТЬ КОРОЛЕВИ СПОКІЯ-НО ВМЕРТИ.

"Дайте мені бодай спокійно вмерти" — проситься румунський король.

Хоч румунська преса дістала гостру заборону писати щонебудь про боротьбу за румунський престол, а в парламенті не допускають навіть до дискусії на цю тему, то в приватних льокалах і приватних салонах обговорюють цю справу, при чому шодня повстають нові алярмуючі чутки.

Згідно з вістками, при постелі важко хворого короля розгортається боротьба. Румунський уряд заповів, що має появи-тися письмо з королівським підписом, яким ще раз буде

потверджене усунення князя

Карла, що перебуває тепер за кордоном, від румунського престолу. Таке письмо було, розуміється, страшним ударом для сторонників князя Карла.

Але король не хоче такого письма підписати, бо він все ще тужить за своїм найстаршим сином і хотів би з ним погодитися. Тому за той підпис і йде боротьба при його смертній постелі. Досі король відказується від підпису, але уряд, який не хоче допустити до вступлення князя Карла на румунський престол, все ще не траїть надії, що той підпис короля добуде. Сторонники князя Карла вже сьогодні заявляють, що вони не признають законним документу, добутого таким робом.

Що прибічники короля не перебирають в способах, якими могли б спонукати короля до підписання згаданого доку-мента, доказом цього є окрик короля, про який розказують ті, що стоять близько до двірських кол. Кажуть, що король вичерпавши до остаточності наляганнями, закликав: "Дайте мені бодай спокійно вмерти".

Розказують також, що король хотів з початком січня виїхати до Парижа на лікування, але прибічники удармили той намір, щоби не допустити за границю до стрічі короля з князем Карлом.

"Бідний король". Не дають ні королювати, ні вмерти.

Карла, що перебуває тепер за кордоном, від румунського престолу. Таке письмо було, розуміється, страшним ударом для сторонників князя Карла.

Але король не хоче такого письма підписати, бо він все ще тужить за своїм найстаршим сином і хотів би з ним погодитися. Тому за той підпис і йде боротьба при його смертній постелі. Досі король відказується від підпису, але уряд, який не хоче допустити до вступлення князя Карла на румунський престол, все ще не траїть надії, що той підпис короля добуде. Сторонники князя Карла вже сьогодні заявляють, що вони не признають законним документу, добутого таким робом.

Що прибічники короля не перебирають в способах, якими могли б спонукати короля до підписання згаданого доку-мента, доказом цього є окрик короля, про який розказують ті, що стоять близько до двірських кол. Кажуть, що король вичерпавши до остаточності наляганнями, закликав: "Дайте мені бодай спокійно вмерти".

Розказують також, що король хотів з початком січня виїхати до Парижа на лікування, але прибічники удармили той намір, щоби не допустити за границю до стрічі короля з князем Карлом.

"Бідний король". Не дають ні королювати, ні вмерти.

ПРОВІНЦІОНАЛЬНИЙ З'ЇЗД ТУРФДІМ В ТОРОНТО, ОНТ.

Цим повідомляємо всі відділи й товариства та загаль членства Товариства Український Робітничо-Фармерський Дім в провінціях Онтеріо і Квебек, що провінційальний з'їзд ТУРФДІМ двох згаданих провінцій відбудеться в днях 29. і 30 квітня, 1927 року, в місті Торонто, в салі під числом 553 Квін ст., Вест.

ПРОГРАМА З'ЇЗДУ:

1. Відкриття з'їзду.
2. Вибір верифікаційної комісії й провірення уповноважень делегатів.
3. Вибір президії з'їзду.
4. Привіт і звіт представника Ц.В.К. ТУРФДІМ.
5. Привіт представників братніх організацій.
6. Звіт Онтерійського Провкому.
7. Звіт будівельного комітету Укр. Роб. Дому в Торонто.
8. Звіти делегатів.
9. Вибір комісії: організаційно-освітньої, пресової, резолюційної та просьб і скарг.
10. Засідання комісії та їхні звіти.
11. Положення Українських Робітничо-Фармерських Домів на сході.
12. Будова Українського Робітничого Дому в Торонто.
13. Українські Робітничі Діточі Школи.
14. Організація Секції Молоді ТУРФДІМ.
15. Відділи Жіночої Секції ТУРФДІМ.
16. Загальна організаційно-освітня праця на сході.
17. Допомога визвольному рухові на землях Західної України й Буковини.
18. Відношення до братніх організацій та інші справи.
19. Вибір Провінційального Виконавчого Комітету.
20. Закриття з'їзду.

Всі відділи й товариства повинні основно цю програму передискусувати й всякі зауваження чи пропозиції, як також резолюції до з'їзду прислати вчасно на руки секретаря Провкому, щоб їх до з'їзду можна було як слід розпреділити. Подаючи пропозиції до з'їзду, відділи повинні також вказувати, як краще їх перевести в життя.

ПРИСЛАЙТЕ НА З'ЇЗД СВОЇХ ДЕЛЕГАТІВ.

Визнаємо всі відділи й товариства ТУРФДІМ, як також братні нам організації, прислати на з'їзд своїх делегатів і делегаток. Всі ті місцевості, що нараховують більшу кількість українських робітників і робітниць, а не мають ще організації, повинні зійтися разом, порадитися й вислати на наш з'їзд свого делегата. Закликаємо ті місцевості, де вже побороно перші кроки до сформовання нових відділів ТУРФДІМ, щоб також прислали своїх делегатів, а на з'їзді скажуть, яка їм потрібна допомога і її буде виконано.

Минулорічний з'їзд був дуже важним і він багато прислужився до покращання організаційної праці, а на сегорічному з'їзді стоять ще важніші справи, ніж були минулого року. Нам треба добре порадитися над цим, як перевести в життя всі ухвали всекраєвого з'їзду в місцевих умовах. Треба також пам'ятати, що цього року, з відкриттям новозбудованої інституції в Торонто розпочнеться нова організаційно-освітня активна праця. Отже треба до неї відповідно приготувитися та скласти добрий план.

Тому кличемо українське трудове населення на сході Канади взяти громадну й активну участь в цем з'їзді.

За Провком в Торонто: За Ц.В.К. ТУРФДІМ:
І. Бойчук, секр. М. Шатунський, секр.

ДО ВІДОМА ФАРМЕРАМ.

Цим повідомляємо всі наші відділи й товариства в провінціях Саскчевані і Манітобі, які до цього часу зголосилися до нас за організатором, що наш організатор, т. Кобзей, відідає їх місцевості в такому порядку:

Мірс, Ман. — субота, 26. березня.
Росборн, Ман. — неділя, 27. березня.

Енгусвил, Ман. — понеділок, 28. березня.

Портедж ля Прері, Ман. — вівторок, 29. березня.
Ред Дір, Ман. — четвер, 31. березня.

Брайстон, Ман. — п'ятниця, 1. квітня.
Ст. Боніфейс, Ман. — субота, 2. квітня.

Транскона, Ман. — неділя, 3. квітня.

Організатор відідає також інші місцевості в Манітобі, які проголосили пізніше.

— За Ц.В.К. ТУРФДІМ.
М. Шатунський, секр.

ІЛЬКО БОРЩАК.

ЯК ЦЕНТРАЛЬНА РАДА ЗАКЛЮЧУВАЛА БЕРЕТЕЙСЬКИЙ МИР.

Нині починаємо містити матеріал, велика більшість яких ще ніде не була опублікована, з "закордонної політики" Центральної Ради, що приїздила до закордонних українців імемізм окупітним. Вони найкраще виявляють безпримісність і нездатність дрібно-буржуазної Центральної Ради провадити дійсно незалежну політику без чужинських капіталістів.

Взагалі радимо нашим читачам основно познайомитися з тими вже нині історичними подіями й плутаниною у них українських націоналістичних політиків та "дипломатів", що спричинили стільки горя українському трудовому народові. Автор цієї розвідки, т. Ілько Борщак, відомий із своїх історичних розвідок про давню минуле України у французьких книгозбірних та музеях. Його матеріали тим більше цікаві для нас, що дедалі з них він має з рук французьких представників на Україні з часів Центральної Ради.

Наближаються десятки роковин Жовтневої революції, і виникає цілком зрозуміла потреба, як для українських істориків, так і для широких кол читачів, сказати-б, кваліфікувати події, в обставинах яких будувалася Україна трудящих. Коли події внутрішньої політики більш-менш почали вже висвітлюватися і є надія, що з цього погляду десятки роковини принесуть нам не мало нового й цікавого матеріалу оце видко хоч-би з інформації, які подавалися у радянській пресі на підставі комунікатів Центральної Архівної Управи У.С.Р.Р.),

то куди гірше стоїть справа з питаннями зовнішньої політики дрібнобуржуазної України за часів Жовтня.

Поміж подіями зовнішньої політики одно з перших місць, як не найперше, належить, без сумніву Берестейському мирові України, що мав таке величезне значіння в історії України, і в історії східної Європи взагалі. Це й спонукало нас в дев'ять роковини Берестя знятися цим питанням, для якого ми вже не один рік збираємо матеріали. Розмір газетної статті не дає нам, звичайно, змоги, використати весь наш

матеріал. Це сподіємось колись зробити в окремій праці, а поки ми хочемо тільки накреслити схему проблеми й її зупинитися, головню, на деяких окремих моментах мало, або зовсім не висвітлених.

Недовіра французької політики.

Французька політика з великою недовірою зустріла перші змагання Центральної Ради в її конфлікті з Російським Тимчасовим Урядом. Коли оголошено було Перший Універсал, орган французького міністерства закордонних справ "Тан" писав 19. липня 1917 року: "Ми не можемо в цю хвилину дискутувати законність українських тез. Єдине, що нас цікавить, — це те, як ворог (Німеччина) вживатиме ці тези. Європа — в огні, Німеччина — на нашій території, отже тепер час незручній для філософських контроверз. Через те зрозуміло, чому в нас є певне недовіра, як не до самої Центральної Ради, то до крайнощів, на які її можуть штовхнути, та до користі, яку матиме від цього Німеччина".

Проте як раз цей Перший Універсал звернув особливу увагу французької політики на український націоналістичний рух. І ось до складу новопризначеного до Росії посольства

Нулана було приділено відомого французького журналіста Жана Пелісьє. Останній, що від давня студіював українське питання, мав спеціальне завдання від голови французького уряду Рібо слідкувати за подіями на Україні й передавати про них безпосередньо до Парижа.

Винниченко й Грушевський запевняють у вірності.

В місяці серпні Пелісьє приїхав до Києва, і з цього часу можна вважати початок зносин Центральної Ради з Францією. Пелісьє мав побачення з низкою лідерів Центральної Ради, про що писав до Рібо: "Всі політичні лідери ствердили мені, що вони не мали й не мають ніякого зв'язку з "Союзом Визволення України". Вони гостро засуджують зусилля "Союзу" посварити Українців з російською революцією (читай: контр-революційним Тимчасовим Урядом — І. Б.). Винниченко розповів мені, що його партія залишилася вірною Росії навіть підчас найчистішої реакції. Грушевський запевняв мене, що не знає ні одного члена Центральної Ради, прихильного до угод з Австрією". 6. — 19. жовтня

*) Користуємося тогочасними нотатками Жана Пелісьє, що передав їх в наше розпорядження.

орган французького посольства в Петербурзі "Журналь де-Росі" вмістив офіційно статтю Пелісьє, який писав: "Те, що я сконстатував підчас мого перебування на Україні, дуже мало подібно до того, що я бачив у Чехії, в Каталонії, в Литві, в Фінляндії. Загальна програма всіх партій Ради — національна автономія України в вільній російській федерації".

За п'ять днів Пелісьє переказував до Парижа: "Перше питання, яке я поставив лідерам Центральної Ради, було те, які відносини до Скорописи-Полтуховського (член Союзу Визв. — І. Б.) і Степанківського, що дав декларацію про потребу абсолютно незалежної України, яка повинна стати неутраляною в світовій війні. (Таку декларацію Степанківський дав у Швайцарії до свого від'їзду на Україну — І. Б.). Відповідь на це питання була категорична. Грушевський заявив мені: "Я уповноважую вас і від мого імені і від імені Центральної Ради категорично ствердити, що пан Степанківський абсолютно не є уповноваженим промовляти від імені українського народу, якого єдиним офіційним представником є Центральною Рада. Центральна-ж Рада завжди до підписання загального миру сто-

ятиме на тому-ж погляді, як і демократична Росія, і як союзники".

Такі твердження Пелісьє змінили ставлення Парижа до Києва тим більше, що після за-жана Корнілова Франція майже згубила надію на те, що вистигне підняти Росію знову на наступ проти Німців. Але тут стався Жовтень.

Зміна курсу французької політики.

Становище антанті і зокрема Франції було критичне. Німецька армія стояла за 60 кілометрів від Парижа, французький наспул кінчився невдачею. За таких обставин Жовтень проголосив замирення на східному фронті, отже, змога Німців перекинути свіже військо на західний фронт, означала небезпеку для Франції. А в цей час на чолі уряду стояв Клемансо, який з усією силою йому йому енергією рішив вести війну до переможного кінця. Він не завагався ні на одну хвилину заарештувати колишню голову уряду Каїф, що хотів замирення з Німцями. Тим більше він не вагався змінити всю політику Франції на сході Європи.

Як відомо, цього часу політика Франції будувалася на принципі єдиної Росії, і виходячи з цього принципу, Франція

виступала проти українізації армії в 1917 р. Тепер становище змінилось. Власне, Росія, тобто Великоросія, на думку Фоша, "була безнадійна з військового боку". Але чи не можна вистигнути протиставити Україні, Дон, Кавказ — "анархічному Петербургові", і зорганізувати тут